

Inbreng verslag van een schriftelijk overleg

Binnen de vaste commissie voor Economische Zaken hebben de onderstaande fracties de behoefte vragen en opmerkingen voor te leggen aan de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu over de kabinetsreactie op het Advies Gezondheidsraad risico's gewasbeschermingsmiddelen voor omwonenden, toegezonden aan de Kamer per brief d.d. 18 februari 2014 (Kamerstuk 27 858, nr. 230).

De voorzitter van de vaste commissie voor Economische Zaken,
Hamer

Adjunct-griffier van de vaste commissie voor Economische Zaken,
Thomassen

Inhoudsopgave

- I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties**
  - Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie**
  - Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie**
  - Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie**
  - Vragen en opmerkingen van de leden van de ChristenUnie-fractie**
  - Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdD-fractie**
- II Antwoord / Reactie van de Staatssecretaris**
- III Volledige agenda**

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de kabinetsreactie op het advies van de Gezondheidsraad over de risico's van gewasbeschermingsmiddelen voor omwonenden en het reactie van het kabinet op dit advies. Deze leden hebben hierbij de volgende opmerkingen en vragen. Zij lezen dat de Gezondheidsraad (GR) voldoende reden ziet voor blootstellingsonderzoek onder omwonenden en voor aanpassing van de toelatingsprocedure voor gewasbeschermingsmiddelen. Zij vragen of in andere EU-landen vergelijkbare organen aanleiding zien voor een blootstellingsonderzoek en of er in deze landen voornemens zijn om een dergelijk onderzoek te starten. In de brief wordt gesteld dat de GR het van belang vindt om nu reeds maatregelen te nemen om de blootstelling van omwonenden te verlagen. Deze leden vinden dit een opmerkelijke conclusie omdat steeds wordt gezegd dat er geen uitspraken kunnen worden ontleend van onderzoeken die tot nu toe gedaan zijn en dat op basis van deze onderzoeken geen beleid kan worden gevormd. Op basis waarvan wil de GR maatregelen nemen? Zolang de methode van de European Food Safety Authority (EFSA) voor deze onderdelen nog niet gereed is, adviseert de GR om in Nederland de bestaande Britse en Duitse methoden te hanteren. Kan de Staatssecretaris de Britse en Duitse methoden nader toelichten? Het kabinet is voornemens om een meerjarig blootstellingsonderzoek te starten onder omwonenden van bollenvelden, fruitboomgaarden en andere teelten met een intensief gebruik van middelen. De leden van de VVD-fractie onderschrijven dit voornemen en zijn van mening dat (de uitkomsten van) dit onderzoek ervoor zal zorgen dat het debat voortaan op feiten gevoerd kan worden in plaats van emotie. Zij lezen verder dat het kabinet het belangrijk vindt om tegelijkertijd ook te kijken naar gezondheidseffecten en dat er met het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) verder overlegd zal worden over op welke manier parallel naar mogelijke gezondheidseffecten gekeken kan worden. Waarom wordt op dit punt afgeweken van het GR-advies dat juist aangeeft dat eerst blootstellingsonderzoek nodig is voordat onderzoek kan plaatsvinden naar de gezondheidseffecten? Deze leden lezen dat dan op basis van de onderzoeken gekeken kan worden of het noodzakelijk is om blootstellingsbeperkende maatregelen te nemen in aanvulling op het vigerende beleid. De leden van de VVD-fractie willen de toezegging dat er geen aanvullende maatregelen worden genomen zolang het onderzoek nog gaande is. In de brief is te lezen dat het kabinet het advies van de GR overneemt om vooruitlopend op de Europese methodiek voor beoordeling van risico's voor omwonenden het nationale toelatingsbeleid aan te passen. Op welke onderdelen wordt het toelatingsbeleid aangepast en hoe wordt dit gedaan? Deze leden hebben eerder gepleit voor de Belgische methode waarbij minder beschermingsmiddel

gebruikt wordt dan dat het etiket voorschrijft. Wat betekent dit voor het gelijke speelveld? Neemt het kabinet dit mee? Zo nee, waarom niet? Voorts zijn deze leden bezorgd dat aanpassing leidt tot een toename van de administratieve lasten en nalevingskosten voor ondernemers. Graag een toelichting op dit punt. In de brief staat dat momenteel gewerkt wordt aan een geharmoniseerde Europese methode en dat zodra EFSA deze methode heeft vastgesteld het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) deze zal opnemen in het toetsingskader voor gewasbeschermingsmiddelen. Wat is de status hiervan? Verder wordt in de brief vermeld dat het kabinet met de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) heeft afgesproken dat de NVWA een jaarlijkse rapportage zal opstellen over bovengenoemde meldingen. Is de NVWA wel voldoende toegerust op deze taak? Graag een toelichting. Het kabinet heeft de NVWA verzocht om de handhaving op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen met voorrang te verrichten op de bollenteelt, fruitboomgaarden en andere teelten met een intensief gebruik van middelen. Wat is de aanleiding om de handhaving ten aanzien deze teelten te verhogen aangezien hier eerst onderzoek naar wordt gedaan? Kan het kabinet aangeven hoe de prioriteiten binnen de NVWA eruit zien en ten koste van welke activiteit(en) deze versterkte handhaving gaat? De leden van de VVD-fractie lezen dat het kabinet het wenselijk acht om ook voor gevoelige bestemmingen een teeltvrije zone in te voeren. Kan worden toegelicht wat onder gevoelige bestemmingen wordt verstaan? Ook lezen zij dat het kabinet deze voornemens wil koppelen aan de Richtlijn duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen. Deze leden vinden dit opmerkelijk aangezien de Raad van State in 2009¹ de invoering van een dergelijke maatregel heeft afgewezen wegens het ontbreken van onvoldoende onderbouwing. Daarnaast zijn er meer gerechtelijke uitspraken met een dergelijke strekking. Deze leden roepen het kabinet dan ook op om niet over te gaan tot het nemen van dergelijke maatregelen zolang onvoldoende wetenschappelijke onderbouwing bestaat en het onderzoek af te wachten. Graag een toelichting van de Staatssecretaris op dit punt waarbij ook wordt ingegaan op een gelijk speelveld in relatie tot andere lidstaten in de Europese Unie. De leden van de VVD-fractie lezen tot slot dat wanneer blijkt dat het niet mogelijk is om de voorgestelde maatregel op juridische basis in te voeren dat er dan gekeken wordt wat op vrijwillige basis mogelijk is. Deze leden willen nogmaals oproepen om eerst de uitkomsten van het blootstellingsonderzoek af te wachten voordat wordt overgegaan tot het nemen van spuitvrije zones, graag een reactie.

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de onderhavige kabinetsreactie op het advies van de GR. Zij zijn verheugd dat het kabinet positief reageert op het advies van de GR en dat zij het advies overnemen om onderzoek te laten doen onder omwonenden. Dat is in ons land nog een braakliggend gebied. Deze leden merken op dat het toch eigenlijk wel bevreemdend is dat dit soort zaken in het jaar 2014 nog niet echt zijn ontwikkeld. Wat deze leden betreft staat gezondheid van omwonenden voorop. Zolang het gebruik van middelen als metam-natrium nog is toegestaan zal het maximale gedaan moeten worden om er voor te zorgen dat omwonenden geen gezondheidsschade oplopen. De leden van de PvdA-fractie merken op dat het mogelijk nog twee jaar kan duren voor het blootstellingsonderzoek uitgevoerd wordt, namelijk in 2015 of 2016. Zij begrijpen dat er eerst een pilotonderzoek nodig is omdat een soortgelijk onderzoek nog niet eerder is gedaan, maar willen toch benadrukken dat gezien de gezondheidseffecten haast

¹ ABRvS 13 mei 2009, 200801516/1

geboden is. Voor wat betreft het advies van de GR over maatregelen die de blootstelling van omwonenden kunnen verminderen, willen deze leden graag de volgende opmerkingen maken: zij delen de mening om het advies van de GR over te nemen en het nationale toelatingsbeleid aan te passen. Het Ctgb adviseert het gebruik van de Britse en Duitse methoden in het toetsingskader op te nemen. In reactie hierop stelt het kabinet dat wanneer onaanvaardbare risico's worden gevonden er dan passende maatregelen in de toelating zullen worden opgenomen. Wat is in dit geval de definitie van een onaanvaardbaar risico? Wat wordt bedoeld met passende maatregelen? Op welke termijn zullen dergelijke maatregelen genomen worden?

Ook zal er voor leken begrijpelijke informatie op de overheidswebsite www.rijksoverheid.nl geplaatst worden. De leden van de PvdA-fractie kunnen zich voorstellen dat in de gemeenten waar omwonenden risico lopen er ook informatie te vinden is op de gemeentelijke website, inclusief informatie over de locatie waar sprake is van gebruik van bepaalde gewasbeschermingsmiddelen. Is het kabinet bereid hierover in overleg te treden met de lokale overheden? Voor wat betreft het inrichten van een goede klachtenstructuur wordt verwezen naar de NVWA en de GGD. Deze leden achten het onwenselijk dat omwonenden met klachten heen en weer gestuurd worden tussen gemeente, provincie, GGD, NVWA en/of de waterschappen. In dit kader wijzen zij op het project «Gemeente heeft antwoord» van het Rijk en de lokale overheden. Dit project voorziet erin dat in 2015 iedereen met een vraag aan de overheid bij een loket van de lokale overheid terecht kan zodat wordt voorkomen dat de burger van loket naar loket moet met een klacht of een vraag. Is het een mogelijkheid om met vragen en klachten over gewasbeschermingsmiddelen hier ook bij aan te sluiten? De handhaving op het gebruik zal versterkt worden en met voorrang gericht op de bollenteelt, fruitboomgaarden en andere teelten waar veel gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt. De leden van de PvdA-fractie geven aan dat het van groot belang is dat de voorschriften op een juiste manier worden toegepast, zeker omdat de GR aangeeft dat gebrekkige naleving van de voorschriften waarschijnlijk de oorzaak is van gezondheidseffecten onder agrariërs. Kan het kabinet aangeven wat de gevolgen zijn wanneer de waterschappen in de controles van water-gerelateerde voorschriften vaststellen dat overtredingen hebben plaatsgevonden? Gezien het advies van de GR zijn deze leden het eens met de wens van het kabinet om voor gevoelige bestemmingen een teeltvrije zone in te voeren. Zij geven aan dat alles uit de kast gehaald zal moeten worden om de spuitvrije zones en afstandseisen zo snel als mogelijk in te voeren. Hoe lang gaat het nog duren voordat de benodigde wetenschappelijke onderbouwing voor handen is? Is het huidige advies van de GR hiervoor niet voldoende? Immers, er zijn nu duidelijke aanwijzingen dat er gezondheidseffecten zijn. De leden van de PvdA-fractie dringen er dan ook op aan zo snel als mogelijk de spuitvrije zones in te voeren, in te zetten op alternatieven en er daarmee voor te zorgen dat de gezondheid van omwonenden niet langer gevaar loopt.

Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van de kabinetsreactie op het advies van de GR over de risico's van gewasbeschermingsmiddelen voor omwonenden. De GR stelt dat gewasbeschermingsmiddelen in de leefomgeving meer aandacht verdienen en deze leden delen die opvatting. Zij stellen met tevredenheid vast dat het kabinet het advies van de GR grotendeels overneemt. Zij missen echter wel enige urgentie, gezien de algehele ernst van de situatie en dan met name de gevaren voor de volksgezondheid.

De leden van de D66-fractie zijn geschrokken van de conclusies van de GR. Zo wordt in het advies geconstateerd dat er sterke aanwijzingen zijn

dat gewasbeschermingsmiddelen bij agrariërs aandoeningen van het zenuwstelsel kunnen veroorzaken en kinderleukemie bij hun nageslacht. Deze leden achten het van groot belang dat dergelijke risico's voor omwonenden volledig afgedekt worden. Zij hebben met zorg kennisgenomen van de bevinding dat het waarschijnlijk is dat een gebrekkige naleving van voorschriften een belangrijke oorzaak is van gezondheidseffecten onder agrariërs. Deze leden zien ook de noodzaak om een meerjarig blootstellingsonderzoek te starten onder omwonenden van bollenvelden, fruitboomgaarden en andere teelten met een intensief gebruik van middelen. De leden van de D66-fractie constateren dat er in 2015 en 2016 een volledig blootstellingsonderzoek uitgevoerd zal worden. Achte de regering het mogelijk dat deze resultaten zullen leiden tot een verbod op bepaalde middelen? Hoe schadelijk moeten bepaalde middelen zijn voor de volksgezondheid voordat er strenge maatregelen genomen gaan worden? Ook constateren de leden dat de GR in 2011 in een briefadvies heeft aangegeven een blootstellingsonderzoek nuttig te achten. Waarom is er toen niet al tot een onderzoek overgegaan? Bieden de maatregelen die aangekondigd zijn in de tweede Nota duurzame gewasbescherming voldoende bescherming voor omwonenden? Worden deze beleidsmaatregelen geëvalueerd en zo ja, wordt de Kamer geïnformeerd over de uitkomsten hiervan en wanneer zal dit zijn? De leden van de D66-fractie zijn verheugd dat de regering vooruitlopend op de Europese methodiek voor beoordeling van risico's voor omwonenden, het nationale toelatingsbeleid wil aanpassen. Deze leden constateren dat er nu gewerkt wordt aan een geharmoniseerde Europese methode en dat zodra de EFSA deze methode heeft vastgesteld, het Ctgb deze zal opnemen in het toetsingskader voor gewasbeschermingsmiddelen. Hoe ziet het tijdsplan er hiervan uit? Wanneer verwacht het kabinet de Kamer hierover te informeren? Ook constateren zij dat het kabinet in wil zetten op betere publieksvoorlichting over toelatingsprocedures, door begrijpelijke informatie aan te leveren op de website van de Rijksoverheid. Echter, is dit wel voldoende? Zeker met betrekking tot gevaren van gewasbeschermingsmiddelen voor omwonenden menen deze leden dat er actief geïnformeerd zou moeten worden in risicogebieden. Bijvoorbeeld ouders van jonge kinderen en andere risicogroepen moeten zich ervan bewust zijn dat bij sommige weersomstandigheden er grotere blootstellingsrisico's zijn. Ziet het kabinet mogelijkheden om bijvoorbeeld via scholen omwonenden in risicogebieden te informeren? In hoeverre wordt nu de actieve communicatie over de risico's van gewasbeschermingsmiddelen uitgevoerd? Deze leden vinden met het kabinet dat het belangrijk is dat omwonenden weten waar ze met vragen en klachten terecht kunnen. Zij constateren dat de NVWA beschikbaar is voor alle meldingen die met handhaving te maken hebben en dat de GGD het eerste contactpunt is voor gezondheidsvragen en -zorgen. Is het niet wenselijker is om één meldpunt te creëren, zodat er geen miscommunicatie bij de organisaties en onduidelijkheid bij de burgers kan ontstaan? Krijgt de NVWA extra capaciteit om in te zetten op inspectie op handhaving van gewasbeschermingsmiddelen, gezien de huidige problematiek binnen deze organisatie? Zal de NVWA ook actief gaan controleren op handhaving bij agrariërs? De leden van de D66-fractie hebben met zorg kennisgenomen van de bevinding dat het waarschijnlijk is dat een gebrekkige naleving van voorschriften een belangrijke oorzaak is van gezondheidseffecten onder agrariërs. Zij zijn daarom van mening dat dit actief aangepakt moet worden. Zij vrezen dat het niet voldoende is als de NVWA slechts reageert in plaats van controleert op gebrekkige handhaving, zeker gezien de grote risico's die hieraan verbonden zijn. Daarnaast lezen deze leden dat de waterschappen ook controles uitvoeren in deze sectoren. In hoeverre worden de uitkomsten van deze controles gedeeld met de NVWA en vindt hier algehele informatie uitwisseling plaats? Zijn de uitkomsten van deze controles openbaar? Worden er ook verdere consequenties verbonden

aan overtredingen die betrekking hebben op het gebruik van landbouwgif? Welke maatregelen worden er nu genomen bij overtredingen? Ziet de regering kans om deze verder aan te scherpen, bijvoorbeeld door verhoging van boetes? Deze leden constateren dat het kabinet erkent dat in het huidige nationale beleid alleen voor watergangen een teeltvrije zone is voorgeschreven, maar niet voor agrarische terreinen die grenzen aan woningen, scholen, en dergelijke. Europese richtlijnen vragen echter om maatregelen om kwetsbare groepen, zoals zwangere vrouwen en kinderen, te beschermen tegen gewasbeschermingsmiddelen. Invoering hiervan is volgens het kabinet juridisch gezien lastig omdat de Raad van State in 2009 de invoering van een dergelijke regel heeft afgewezen wegens onvoldoende wetenschappelijke onderbouwing. Biedt het rapport van de GR nu een voldoende wetenschappelijke onderbouwing voor het instellen van teeltvrije zones? In hoeverre valt dit te rijmen valt met het voorzorgsprincipe? Het kabinet geeft aan advies te vragen over de juridische mogelijkheden voor het invoeren van spuitvrije zones. Wanneer worden de uitkomsten hiervan naar de Kamer gestuurd? De leden van de D66-fractie vragen het kabinet hier absolute prioriteit aan te geven. Zij zijn van mening dat alles op alles gezet moet worden om omwonenden te beschermen tegen de gevaren van landbouwgif, ook in de periode dat er nog geen resultaten van het blootstellingsonderzoek zijn. Het kabinet geeft ook aan dat er gekeken zal worden naar vrijwillige maatregelen om spuitvrije zones te realiseren. Zij noemt verschillende maatregelen. Deze leden vragen of het niet mogelijk is om agrariërs die vrijwillig spuitvrije zones betrachten hiervoor te belonen, bijvoorbeeld via de tweede pijler van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB).

Vragen en opmerkingen van de leden van de ChristenUnie-fractie

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de onderhavige kabinetsreactie op het advies van de GR. Zij wijzen erop dat het advies van de GR lang op zich heeft laten wachten en hadden gehoopt dat naar aanleiding van het rapport meer concrete maatregelen konden worden genomen. Deze leden zijn van mening dat er nu gewerkt moet worden aan oplossingen om de negatieve effecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen voor omwonenden aan te pakken, zodat hiermee ook recht wordt gedaan aan de terechte zorgen van omwonenden. Ook zijn zij van mening dat het van belang is om snel een blootstellingsonderzoek in te stellen naar de risico's van gewasbeschermingsmiddelen voor omwonenden. De leden van de ChristenUnie-fractie vinden het positief dat het kabinet tegelijkertijd onderzoek wil laten verrichten naar de gezondheidseffecten en zijn blij dat de resultaten van deze onderzoeken niet worden afgewacht, maar dat er al maatregelen worden genomen om de blootstelling van gewasbeschermingsmiddelen voor omwonenden te verlagen.

Deze leden hebben enkele vragen bij de versterkte handhaving van het gebruik van gewasbestrijdingsmiddelen. Uit het rapport van de GR blijkt dat agrariërs veiligheid onvoldoende prioriteit geven en daarom beveelt de GR aan om de handhaving te verstevigen. Deelt het kabinet deze conclusie? Ook het Planbureau voor de Leefomgeving² (PBL) wijst erop dat handhaving en toezicht versterkt moeten worden. De GR acht het bovendien waarschijnlijk dat gebrekkige naleving een oorzaak is van de gezondheidseffecten onder agrariërs. Het kabinet heeft de NVWA verzocht om de handhaving op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen prioriteit te geven. Hoe gaat het kabinet ervoor zorgen dat de NVWA hier

---

² Hoogervorst N, Hajer M, Dietz F, Timmerhans J, Kruitwagen S. Wissels omzetten. Bouwstenen voor een robuust milieubeleid voor de 21e eeuw. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving. 2013.

voldoende capaciteit voor heeft? Uit de uitzending van Zembla³ over het gebruik van metam-natrium blijkt dat de NVWA bij verschillende incidenten is ingeschakeld. Klopt dit? Is het juist dat de NVWA hierbij als opdracht had om te onderzoeken of er sprake was van overtredingen? Heeft de NVWA in het verleden ook luchtmonsters genomen op de plaatsen waar klachten waren over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen? Is het kabinet van plan om in verlengde van de goede klachtenstructuur de NVWA opdracht te geven om zo snel mogelijk luchtmonsters te nemen als er duidelijke aanwijzingen zijn dat omwonenden blootgesteld worden aan gewasbeschermingsmiddelen? De leden van de ChristenUnie-fractie lezen in het rapport dat de GR pleit voor invoering van een spuitvrije zone bij scholen, woonhuizen en dergelijke. Het kabinet wijst er echter op dat invoering van een spuitvrije zone vanuit juridisch oogpunt lastig is wegens het ontbreken van een wetenschappelijke onderbouwing over de mogelijke effecten voor de gezondheid van omwonenden. Deze leden zijn van mening dat onderzoek zeker van belang is om een breedte voor een spuitvrije zone op te stellen. Ook zijn zij van mening dat het vanuit het voorzorgsprincipe goed zou zijn om in overleg met de sector te kijken of er nu alvast spuitvrije zones kunnen worden ingesteld, om deze zones vervolgens aan te passen op basis van de wetenschappelijke onderbouwing zodra deze voorhanden is. Vanuit de sector zijn ook al suggesties gedaan voor het instellen van spuitvrije zones. De leden van de ChristenUnie-fractie vragen of het kabinet ook van mening is dat het voorzorgsprincipe hier van toepassing is. Is het kabinet bereid om op korte termijn in overleg te treden met de sectororganisaties over het instellen van een spuitvrije zone? De agrarische sector zet zelf sterk in op het verbeteren van de communicatie door telers richting omwonenden. Deze vinden dat hier inderdaad een belangrijke verantwoordelijkheid voor de sector ligt, maar constateren tegelijkertijd dat agrariërs zelf van mening lijken te zijn dat vooral de angst bij omwonenden moet worden weggenomen. Hoe beoordeelt het kabinet de communicatie van agrariërs? Is het kabinet van mening dat de telers voldoende doen om de communicatie te verbeteren? Deze leden zijn voorstander van het inzetten op preventie door middel van geïntegreerde gewasbescherming en het inzetten op alternatieven zoals vanggewassen. Is het kabinet bereid om extra prioriteit te geven aan het onderzoeken van deze alternatieven?

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdD-fractie

De leden van de PvdD-fractie hebben met instemming het advies van de GR over de risico's van gewasbeschermingsmiddelen voor omwonenden en de kabinetsreactie gelezen. Deze leden hebben immers in 2011 al aangedrongen op blootstellingsonderzoek en betere bescherming van omwonenden tegen landbouwgif, waarna het toenmalige kabinet besloot advies te vragen aan de GR over de gesignaleerde problemen. Deze leden zijn blij dat het advies er eindelijk ligt en constateren dat de GR haar zorgen onderschrijft en goede aanbevelingen doet voor reductie van de ongewenste blootstelling van omwonenden en passanten aan landbouwgif. Zij zijn eveneens verheugd dat het kabinet heeft laten weten de aanbevelingen van de GR (grotendeels) over te willen nemen. De leden van de PvdD-fractie zien dit als een belangrijke stap in de erkenning van de problemen die het hoge gebruik van landbouwgif in Nederland met zich meebrengt voor de gezondheid en het woongenot van de mensen in de buitengebieden die regelmatig geconfronteerd worden met de gifspuit in hun directe leefomgeving. Deze leden hebben ook met belangstelling kennisgenomen van het rapport van het RIVM «Verkenning van mogelijkheden voor onderzoek naar blootstelling aan gewasbeschermingsmid-

³ Zembla: Lelies met een luchtje. Uitzending 21 november 2013.

delen bij omwonenden»⁴ dat in opdracht van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu is opgesteld ter voorbereiding van het blootstellingsonderzoek onder omwonenden dat de GR aanbeveelt. De leden van de PvdD-fractie maken graag van de gelegenheid gebruik om over de drie genoemde stukken nadere vragen te stellen ter voorbereiding van het plenaire debat over de bescherming van omwonenden tegen bestrijdingsmiddelen.

Deze leden zijn blij dat het kabinet het advies van de GR overneemt om de huidige toegelaten middelen opnieuw te beoordelen op basis van aanvullende beoordelingsmethoden vanuit Engeland en Duitsland, waarin het risico voor omwonenden wél is meegenomen, dit in tegenstelling tot de tot nu toe geldende toetsingspraktijk in Nederland. Kan het kabinet deze methoden nader toelichten en kan zij tevens zeggen wanneer de huidige toegelaten middelen allemaal opnieuw beoordeeld zullen zijn? Deelt het kabinet de mening dat de Nederlandse land- en tuinbouwsituatie uniek is ten opzichte van de rest van Europa? Immers, Nederland staat na Japan en Korea op de derde plek wereldwijd met het meeste gebruik van bestrijdingsmiddelen per hectare. De bollen-, sier- en fruitteelt in Nederland is groot. Ook langs deze teelten wonen – in ons dichtbevolkte land – veel mensen en daarnaast grenzen deze percelen ook vaak aan natuurgebieden. Bovendien heeft Nederland als waterland, in vergelijking met andere landen, relatief veel oppervlaktewater. Deelt het kabinet de mening dat deze unieke omstandigheden het ook noodzakelijk maken om in Nederland nauwkeuriger te kijken naar toelating en gebruik van bestrijdingsmiddelen? Zo ja, is het kabinet bereid om de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (TK 32 372) zodanig aan te passen dat het amendement Koopmans c.s. (TK 32 372 nr. 41), die Nederlandse regels onmogelijk maakt, ongedaan wordt gemaakt? Zo nee, waarom niet, en op basis van welke wetenschappelijke literatuur en belangenafweging komt het kabinet tot dit besluit?

Deze leden onderschrijven de opmerkingen van de GR over het gemis aan een heldere meld- en klachtenstructuur voor mensen die zich zorgen maken of vragen hebben over het gifgebruik in hun omgeving. De GR merkt op dat het meldpunt Gifklikker.nl, dat vorig jaar door de Partij voor de Dieren en stichting Bollenboos is geopend, een voorbeeld is van een initiatief dat eigenlijk door de overheid zelf had moeten worden genomen. Het kabinet lijkt de aanbeveling voor het inrichten van een duidelijke klachtenstructuur door de overheid echter niet over te nemen. Kan het kabinet toelichten waarom zij deze aanbeveling niet overneemt? Welke stappen moeten burgers in de huidige situatie allemaal zelf zetten om hun zorgen en klachten te kunnen uiten? De leden van de PvdD-fractie delen met het kabinet de mening dat het gewenst is om ook voor gevoelige bestemmingen een spuitvrije zone in te voeren. Zij kunnen de redenering van het kabinet, dat stelt dat deze zones op dit moment juridisch lastig te realiseren zouden zijn, echter niet goed volgen. Immers, de uitspraken van de Raad van State hierover, waar het kabinet naar verwijst, zijn gedaan onder de toen geldende regelgeving. Dat daarin op dit moment wellicht te weinig aanknopingspunten zijn voor gemeenten om spuitvrije zones in te stellen, kunnen deze leden zich nog voor stellen. Maar het staat het kabinet toch vrij om een wetswijziging in te dienen bij de Kamer om het instellen van deze zones wettelijk te regelen? Deze leden wijzen er nadrukkelijk op dat de Richtlijn duurzaam gebruik juist het voorzorgsbeginsel voorop stelt. Kan het kabinet dat bevestigen en reageren op deze beleidslijn alsmede op de mogelijkheden om zelf een wetswijziging in te dienen? Op welke termijn verwacht het kabinet het hierover gevraagde advies van de landsadvocaat? De leden van de PvdD-fractie maken zich grote zorgen over het gebruik van metam-natrium, het grondontsmetingsmiddel dat sinds 1991 op de lijst staat van te saneren stoffen wegens

⁴ http://www.rivm.nl/dsresource?objectid=rivmp:238477&type=org&disposition=inline&ns_nc=1

de grote risico's voor de volksgezondheid en de flora en fauna. Ondanks een eerder Europees verbod wordt het omstreden middel in Nederland anno 2014 nog steeds gebruikt. Na een oproep van een meerderheid van de Kamer (Tweede Kamer, vergaderjaar 2013–2014, Aanhangsel van de Handelingen 1108) om de ontheffing voor het gebruik van metam-natrium in te trekken, heeft de Staatssecretaris laten weten geen gehoor te willen geven aan de wens van de Kamer. In plaats daarvan, zo kondigde de Staatssecretaris aan, gaat zij in gesprek met de sector over de alternatieven. Ondertussen is er ook in de Tweede Kamer een motie aangenomen waarin de regering wordt verzocht om de Kamer voor 1 mei te informeren over de brede toepasbaarheid van de alternatieven. Op welke wijze gaat de Staatssecretaris deze motie uitvoeren? De toelating van metam-natrium in Nederland verloopt eind 2014. Intrekken van deze toelating zou juridisch onmogelijk zijn, schetste de Staatssecretaris. Deze leden vinden dat de Staatssecretaris in elk geval geen ontheffing had moeten verlenen voor een frequenter gebruik van dit middel dan in de toelating is geregeld en is teleurgesteld dat zij dat toch, in navolging van eerdere bewindspersonen, heeft gedaan.

Het moge duidelijk zijn dat deze leden, samen met een flink deel van de Kamer, van mening zijn dat het onverantwoord is om het gebruik van metam-natrium nog langer toe te staan dan nodig is. Kan het kabinet bevestigen dat zij juridisch niet gebonden is om na het verlopen van de huidige toelating, eind 2014, de huidige toelating te verlengen of een nieuwe toelating af te geven? Zo nee, kan het kabinet uitvoerig uiteenzetten waarom zij verplicht zou zijn een toelating te verlengen of een nieuwe af te geven? Op grond van welke wettelijke bepalingen zou dat dan zijn? De leden van de PvdD-fractie willen graag weten of er inmiddels al aanvragen liggen voor dan wel een verlenging van de huidige toelating, dan wel een nieuwe toelating van deze stof. Is het kabinet bereid om geen onomkeerbare stappen te zetten bij het toekennen van deze eventuele aanvragen alvorens de Kamer de kans heeft gehad met haar in debat te gaan over de aanvragen en over de alternatieven voor deze giftige stof? Deelt het kabinet de mening dat, gezien de ernstige incidenten die zich hebben voorgedaan met dit middel (ook wanneer het volgens de gebruiksvoorschriften werd toegepast), het in de tussentijd van belang is dat omwonenden van te voren en achteraf weten welke percelen met metam-natrium bewerkt zijn zodat zij voorzorgsmaatregelen kunnen nemen om zichzelf te beschermen? Zo nee, waarom niet? Hoe wordt dan voorkomen dat meer mensen ernstig onwel worden en zelfs blijvende gezondheidsschade oplopen door het gebruik van dit middel, zoals helaas het geval was in Oudemirdum? Is het kabinet bereid om per direct een meldingsplicht in te voeren voor het gebruik van metam-natrium waarbij omwonenden en passanten middels waarschuwingborden op het perceel attent worden gemaakt dat het perceel behandeld is of wordt met metam-natrium? Zo nee, waarom niet? Gebruik van metam-natrium moet gemeld worden bij de NVWA. Is het kabinet bereid om deze meldingen op perceelniveau openbaar te maken zodat ook mensen die bijvoorbeeld een fietstochtje hebben gepland door Drenthe zich goed kunnen informeren over de risico's en daar eventueel hun route op aan kunnen passen? Zo nee, waarom niet? De leden van de PvdD-fractie lezen dat het kabinet voornemens is om in 2014 een pilot uit te voeren ten behoeve van het blootstellingsonderzoek. In de voorbereidende studie hiervoor van het RIVM staat dat zij het noodzakelijk acht om ook voordat het spuitseizoen van start gaat metingen te verrichten. Wanneer is het kabinet voornemens om deze pilot op te starten en tot hoelang wil zij de studie laten doorlopen? Hoe ziet het kabinet dit in relatie tot het spuitseizoen dat momenteel al van start is gegaan? Wordt ook de periode van grondontsmetting met metam-natrium of Mocap gemeten? Is al bekend welke partners in het consortium deel zullen nemen, en wie de coördinerende rol op zich zal nemen?

Op welke wijze zullen omwonenden en hun vertegenwoordigers betrokken worden bij (de pilot voor) het blootstellingsonderzoek? Het RIVM heeft voor hun verkenning voor het blootstellingsonderzoek al een aantal personen van buiten het RIVM geconsulteerd, maar deze leden merken op dat dit alleen personen van onderzoeksinstellingen en van de agrarische sector betreffen. Deze leden vinden het een gemiste kans dat het RIVM niet het voorbeeld van de GR volgde en van meet af aan alle stakeholders heeft betrokken. Deelt het kabinet deze mening? De leden van de PvdD-fractie lezen dat het onderzoek moet aansluiten bij activiteiten die inmiddels zijn ingezet voor duurzaam gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en willen hier graag een nadere onderbouwing van. Worden driftarme spuitdoppen verrekend? Wordt de profylactische toepassing (zoals bollen dompelen in neonicotinoiden) van bestrijdingsmiddelen wel of juist niet meegewogen? Immers, profylactisch gebruik van bestrijdingsmiddelen past per definitie niet in duurzaam gebruik van bestrijdingsmiddelen, daar dit betekent dat bestrijdingsmiddelen alleen ingezet mogen worden als laatste redmiddel. Toch is dit gangbare praktijk, zeker ook in de bollenteelt. Graag een reactie van het kabinet over hoe zij dit precies zien en bedoelt. Deze leden betreuren het dat het RIVM zegt dat er volgens de commissie van de Gezondheidsraad aanwijzingen zijn dat omwonenden gezondheidsrisico's kunnen lopen door het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen, maar is er geen hard bewijs voor zou zijn. De Gezondheidsraad heeft nadrukkelijk niet gezegd dat er geen hard bewijs zou zijn. De frase in het RIVM-rapport doet naar mening van de leden van de PvdD-fractie afbreuk aan de urgentie van een blootstellingonderzoek, kan het kabinet hierop reflecteren? Zij willen graag weten hoe het kabinet het vraagstuk ziet over het vergelijken van de gevonden concentraties tijdens het blootstellingonderzoek met de nu geldende grenswaarden. Het RIVM constateert terecht dat de bestaande grenswaarden geëvalueerd moeten om te bepalen of alle relevante gezondheidseffecten daarin meegenomen zijn. Voor een aantal stoffen, waaronder acetamiprid, heeft de EFSA al geconcludeerd dat de bestaande grenswaarden niet veilig zijn en naar beneden bijgesteld zouden moeten worden om gezondheidsschade te voorkomen. Aan de andere kant is het volgens deze leden voor de mensen die meedoen met het blootstellingonderzoek wel van belang om te weten wanneer de concentraties die bij hen gevonden worden, de huidige grenswaarden overschrijden. Hoe wil het kabinet hiermee omgaan? Wanneer en op welke wijze worden de huidige grenswaarden geëvalueerd, en wellicht op basis van deze evaluatie bijgesteld? Deze leden zijn ook benieuwd hoe het kabinet aankijkt tegen de belangrijke vraag die het RIVM opwerpt ten opzichte van het communiceren met de deelnemers van het blootstellingonderzoek over de bij hun gevonden concentraties bestrijdingsmiddelen. Het RIVM constateert dat het belangrijk is om vooraf na te denken over hoe te handelen wanneer bijvoorbeeld hele hoge waarden in een urinemonster worden aangetroffen. Hoe is het kabinet van plan hiermee om te gaan? Deelt het kabinet de mening dat het van belang is om mensen goed te informeren over hun individuele resultaten, zodat zij zelf de afweging kunnen maken hoe ze moeten handelen in een dergelijke situatie? Als gedurende het veldonderzoek blijkt dat er toch een grote blootstelling plaatsvindt moeten mensen wellicht in staat worden gesteld zichzelf te beschermen. Het onderzoek moet daarop berekend zijn met een noodscenario. Er mag niet worden afgewacht tot alle resultaten bekend zijn. Van tevoren moet duidelijk zijn op welk moment er tussentijds gecommuniceerd moet worden over individuele uitslagen en welke gevolgen dat moet hebben voor zowel de bevolkingsgroep waar die persoon toe behoort als het hele onderzoek. Kan het kabinet aangeven of zij deze mening deelt? Indien deze mening niet wordt gedeeld dan graag uitleg waarom niet en hoe het kabinet voornemens is om hier wel mee te gaan. Zullen de GGD en huisartsen wel weten wat ze moeten doen wanneer er

hoge concentraties en/of gezondheidsschade wordt aangetroffen bij omwonenden die (wellicht) het gevolg zijn van het hoge gebruik van bestrijdingsmiddelen? Tot nu toe is gebleken dat er niet voldoende kennis en/of betrokkenheid was bij het thema pesticiden en omwonenden. Is het kabinet voornemens om de GGD, huisartsen en andere medisch specialisten (bijvoorbeeld) longartsen voor te lichten over deze specifieke gezondheidsrisico's en -schade, zeker in de gebieden waar veel bollen- en fruitteelt plaatsvindt?

Deze leden zijn benieuwd hoe in het blootstellingsonderzoek omgegaan zal worden met het feit dat omwonenden niet alleen in hun huis en tuin worden blootgesteld aan bestrijdingsmiddelen maar ook bijvoorbeeld op school, onderweg daarnaartoe of recreatie in eigen gebied. Graag een toelichting hierop. Deelt het kabinet de mening dat het bijvoorbeeld voor de hand zou kunnen liggen om ook in gevoelige bestemmingen zoals scholen en kinderdagverblijven, metingen te doen van concentraties van bestrijdingsmiddelen in contactmedia? Hoe houdt het kabinet rekening met het feit dat omwonenden die deelnemen aan het onderzoek zich op de hoogte stellen van de problematiek en dus niet buiten blijven staan bij bespuitingen met pesticiden? Niemand zal zich vrijwillig als menselijk filterpapier in de achtertuin opstellen. Laat staan dat hij zijn kinderen nog langer laat blootstellen. Graag een reactie. Het risicobewustzijn van deelnemers, dat hoe dan ook ontstaat ten gevolge van die deelname, beïnvloedt de resultaten. Deelt het kabinet deze mening? Mensen die niet goed op de hoogte zijn van de risico's van de bespuitingen door hun agrarische buurman zullen eerder geneigd zijn in de tuin te blijven zitten wanneer er gespoten wordt of is, terwijl omwonenden die meedoen aan het blootstellingsonderzoek eerder naar binnen zullen gaan op dit soort momenten en de ramen en deuren zullen sluiten. Deelt het kabinet deze inschatting, en zo nee, waarom niet? Op welke wijze wordt hiermee rekening gehouden in de analyse van de resultaten? De leden van de PvdD-fractie vragen ook of alle blootstellingsroutes wel goed in beeld zijn op dit moment. In het rapport van de GR ontbrak bijvoorbeeld de directe orale inname die ontstaat als je in de tuin even een boterhammetje eet of luidkeels een lied aanheft. Deze blootstellingsroutes zijn ook nog niet meegenomen in het BROWSE-model dat momenteel in ontwikkeling is in Europees verband. Toch is het belangrijk dat aan deze alledaagse scenario's wel aandacht wordt besteed. Deelt het kabinet deze mening? Volgens deze leden kan ook bij het selecteren van telers een bepaalde bias in het onderzoek sluipen. Zeker in de bollen- en fruitteelt worden bij telers met regelmaat illegale stoffen aangetroffen. Het feit dat het kabinet aankondigt de handhaving op te schroeven, ook met betrekking tot het naleven van de gebruiksvoorschriften, laat ook zien dat veel telers regelmatig de wet en de gebruiksvoorschriften overtreden. Wanneer telers deelnemen aan het onderzoek ligt het in de rede om te verwachten dat zij zich, beter dan hun collega's en wellicht ook beter dan zij zelf voorheen deden, zullen houden aan de gebruiksvoorschriften en minder middelen zullen gebruiken. De blootstelling van omwonenden aan bestrijdingsmiddelen zal in de praktijk dan ook hoger liggen dan er in het blootstellingsonderzoek naar voren zal komen, kan het kabinet dat bevestigen? Op welke manier zal daarmee worden omgegaan in de analyse van de resultaten van het blootstellingsonderzoek? Deelt het kabinet de mening dat ongerustheid onder de bevolking niet alleen iets is dat gemanaged moet worden, maar dat daarin ook belangrijke aanwijzingen kunnen schuilen bij het onderzoek naar de risico's van bestrijdingsmiddelen voor omwonenden? Deelt het kabinet ook de mening dat deze ongerustheid niet weg gecommuniceerd kan worden omdat met betere communicatie tussen telers en omwonenden het probleem van potentiële gezondheidsschade nu eenmaal niet weggenomen wordt? Over gepercipieerd risico: in het geval van bestrijdingsmiddelen is het niet zozeer het risico dat groot wordt geacht door omwonenden, maar gaat het om het feit dat er

bestrijdingsmiddelen worden gebruikt in onze leefomgeving zonder dat vooraf onderzoek is gedaan of dat wel kon. Het is dus anders gesteld dan met andere zaken zoals fijnstof of aardbevingen waarvan wel duidelijk is wat de risico's zijn en hoe de afwegingen politiek zijn met betrekking tot de veiligheid van de burger. Kan het kabinet dat bevestigen? In het geval van pesticiden hebben we het eigenlijk zo ver laten komen dat mensen nu dienen als «proefdier» om zo achteraf vast te stellen of chronische blootstelling aan pesticiden via de eigen leefomgeving eigenlijk wel kan. De vergelijking van gepercipieerd risico versus werkelijk risico is hier dus eigenlijk helemaal niet relevant. Graag een reactie hierop.

De leden van de PvdD-fractie wijzen erop dat het waarschijnlijk niet mogelijk is dat een klankbordgroep, waarin daadwerkelijk alle belanghebbenden gelijkelijk zijn vertegenwoordigd, tot een onderzoeksvoorstel komt dat werkelijk helemaal wordt gedragen. De belangen van de telers en hun belangenbehartigers enerzijds en de omwonenden anderzijds lopen heel ver uiteen. Die kritische noot die er onherroepelijk zal blijven moet wat betreft deze leden ruimte krijgen binnen de klankbordgroep. Deelt het kabinet deze mening? Deelt zij ook de mening dat het voor een klankbordgroep van belang is om de voorwaarden en doelen door deze groep zelf te laten formuleren? Deelt het kabinet de mening dat niet verwacht kan worden dat de klankbordgroep met een mond naar buiten communiceert? Is het kabinet bereid om toe te zeggen dat leden van de klankbordgroep geen zwijggebod opgelegd zullen krijgen, zoals helaas in andere gevallen wel is gebeurd – denk aan het onderzoek naar schaliegas? Zullen er ook onafhankelijke wetenschappers in de klankbordgroep zitting nemen of zal het bestaan uit leden vanuit omwonendengroepen of belangenorganisaties zoals LTO en Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur?

II Antwoord / Reactie van de Staatssecretaris

III Volledige agenda

Advies Gezondheidsraad risico's gewasbeschermingsmiddelen voor omwonenden

Brief regering d.d. 18-02-2014, Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, W.J. Mansveld, Kamerstuk 27 858, nr. 230